Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
PAOLO MENGOZZI
prednesené 24. mája 2012 [1]

Vec C-154/11

Ahmed Mahamdia
proti
République algérienne démocratique et populaire

[návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (Nemecko)]

„Súdna spolupráca v občianskych veciach — Súdna právomoc — Súdna imunita štátov — Právomoc vo veciach individuálnych pracovných zmlúv — Spor o platnosti výpovede danej žalobcovi, ktorý bol v členskom štáte zamestnaný ako vodič veľvyslanectvom tretieho štátu — Pojem pobočka, zastúpenie alebo iná organizačná zložka v zmysle nariadenia (ES) č. 44/2001 — Dohoda o právomoci, ktorá bola súčasťou individuálnej pracovnej zmluvy v čase jej uzatvorenia — Súlad takej dohody s nariadením č. 44/2001“

1. Tento návrh na začatie prejudiciálneho konania nastoľuje otázku výkladu pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach [2] v doteraz neznámom kontexte: ide o spor o platnosti výpovede danej zamestnancovi, ktorý bol zamestnaný tretím štátom ako vodič na jednom z veľvyslanectiev tohto štátu nachádzajúcom sa na území členského štátu.

I – Právny rámec

A – *Nariadenie č. 44/2001*

2. Článok 2 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 uvádza, že „ak nie je v tomto nariadení uvedené inak, osoby s bydliskom na území členského štátu sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu“.

3. Článok 4 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 stanovuje, že „ak žalovaný nemá bydlisko na území členského štátu, právomoc súdov každého členského štátu sa určí podľa právneho poriadku tohto členského štátu, ak nestanovia niečo iné články 22 a 23“.

4. Oddiel 5 kapitoly II nariadenia č. 44/2001, ktorý zahŕňa články 18 až 21 tohto nariadenia, definuje špeciálne pravidlá týkajúce sa právomoci vo veciach individuálnych pracovných zmlúv.

1 — Jazyk prednesu: francúzština.

2 — Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42.

5. Článok 18 nariadenia č. 44/2001 stanovuje:

„1. Vo veciach individuálnych pracovných zmlúv sa právomoc určí podľa tohto oddielu bez vplyvu na článok 4 a článok 5 bod 5.

2. Ak zamestnanec uzavrie individuálnu pracovnú zmluvu so zamestnávateľom, ktorý nemá bydlisko v členskom štáte, ale má pobočku, zastúpenie alebo inú organizačnú zložku v niektorom členskom štáte, potom sa na účely sporov vyplývajúcich z činnosti tejto pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky pokladá za zamestnávateľa s bydliskom v tomto členskom štáte."

6. Článok 19 nariadenia č. 44/2001 stanovuje:

„Zamestnávateľa s bydliskom v členskom štáte možno žalovať:

1. na súdoch členského štátu, v ktorom má bydlisko, alebo

2. v inom členskom štáte:

   a) na súdoch podľa miesta, kde zamestnanec obvykle vykonáva svoju prácu alebo na súdoch podľa miesta, kde naposledy prácu vykonával, alebo

   b) ak zamestnanec prácu nevykonáva alebo nevykonával obvykle v jednej krajine, na súdoch podľa miesta, kde sa nachádza alebo nachádzala prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala."

7. Článok 21 nariadenia č. 44/2001 stanovuje:

„Od ustanovení tohto oddielu sa možno odchýliť len dohodou o právomoci:

1. dojednanou po vzniku sporu, alebo

2. ktorá umožní zamestnancovi začať konanie na iných súdoch, než tých, ktoré sú uvedené v tomto oddiele."

B – *Nemecké právo*

8. Článok 38 občianskeho súdneho poriadku (Zivilprozessordnung) upravuje dohody o právomoci a vo svojom odseku 2 stanovuje, že „právomoc súdu prvého stupňa môže byť ďalej dohodnutá, ak aspoň jedna zo zmluvných strán nemá v tuzemsku všeobecne príslušný súd. Táto dohoda musí byť uzavretá písomne, alebo ak bola uzavretá ústne, musí byť písomne potvrdená".

II – Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

9. Žalobca vo veci samej A. Mahamdia má dvojakú, alžírsko-nemeckú štátnu príslušnosť. Žije v Berlíne. Od septembra 2002 je zamestnaný na veľvyslanectve žalovanej vo veci samej, t. j. Alžírskej demokratickej ľudovej republiky, v Berlíne. V rámci svojej pracovnej činnosti mal A. Mahamdia prepravovať návštevníkov a spolupracovníkov veľvyslanectva. Nebol stálym vodičom veľvyslanca Alžírskej demokratickej ľudovej republiky v Nemecku, ale príležitostne ho mohol prepravovať. Nikdy nebol priamo poverený preberať diplomatickú poštu, ale mohol prepravovať spolupracovníka, ktorý bol poverený diplomatickú poštu preberať, resp. odovzdávať. Medzi účastníkmi konania vo veci samej je ďalej sporné, či A. Mahamdia vykonával, alebo nevykonával aj tlmočnícke služby. Vnútroštátny súd však vychádza z predpokladu, že nevykonával úlohy súvisiace s výkonom suverenity alžírskeho štátu.

10. Pracovná zmluva medzi žalobcom vo veci samej a jeho zamestnávateľom, Alžírskou demokratickou ľudovou republikou, bola vypracovaná vo francúzštine a od okamihu uzatvorenia obsahovala dohodu o právomoci, na základe ktorej sú na všetky spory vznesené v rámci tejto zmluvy príslušné jedine alžírske súdy.

11. Alžírska demokratická ľudová republika ukončila s A. Mahamdiom pracovný pomer výpoveďou v auguste 2007 k 30. septembru 2007. Ahmed Mahamdia podal na Arbeitsgericht Berlin návrh s cieľom určiť, že pracovný pomer sa výpoveďou neskončil, zaviazať svojho zamestnávateľa na náhradu mzdy z dôvodu prekážky v práci na strane zamestnávateľa a predbežne zachovať pracovný pomer. Alžírska demokratická ľudová republika spochybnila medzinárodnú právomoc nemeckých súdov jednak z dôvodu exteritoriálnej povahy jej činností a jednak z dôvodu dohody o právomoci obsiahnutej v pracovnej zmluve. Arbeitsgericht Berlin 2. júla 2008 zamietol návrh A. Mahamdiu, opierajúc sa o súdnu imunitu, ktorú požíva žalovaná. Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, na ktorý bolo podané odvolanie, v rozsudku zo 14. januára 2009 čiastočne zmenil rozsudok súdu prvého stupňa a rozhodol, že pracovný pomer sa výpoveďou neskončil. Uvedený súd najskôr konštatoval, že žalovaná sa nemôže v rámci tohto sporu odvolávať na súdnu imunitu štátov. Ďalej sa domnieval, že dohoda o právomoci prítomná v pracovnej zmluve v každom prípade nezodpovedá podmienkam stanoveným článkom 21 nariadenia č. 44/2001. Napokon vyvodil záver, že veľvyslanectvo žalovanej možno považovať za organizačnú zložku, na ktorú sa vzťahuje pôsobnosť článku 18 tohto nariadenia.

12. Alžírska demokratická ľudová republika podala proti rozhodnutiu zo 14. januára 2009 opravný prostriedok „Revision“. Dňa 1. januára 2010 Bundesarbeitsgericht zrušil toto rozhodnutie a vrátil vec na vnútroštátny súd, ktorý má teda znova rozhodovať v rámci uvedeného konania. Bundesarbeitsgericht vo svojom rozhodnutí najmä vyzval vnútroštátny súd, aby znova preskúmal problematiku týkajúcu sa rozhodného práva na účely určenia príslušného súdu s ohľadom na skutočnosť, že Súdny dvor až doteraz nikdy nezaujal stanovisko k otázke, či veľvyslanectvo tretieho štátu v členskom štáte Únie možno považovať za „pobočku“, „zastúpenie“ alebo „inú organizačnú zložku“ v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001.

13. Uvedený súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza, že Alžírskej demokratickej ľudovej republike nemôže byť priznaná súdna imunita najmä na základe rozhodnutia Bundesarbeitsgericht z 1. júla 2010 vydaného v rámci veci samej, podľa ktorého spory v oblasti pracovného práva medzi zamestnancom veľvyslanectva nachádzajúceho sa na nemeckom území a tretím štátom, ktorý reprezentuje, patria do právomoci nemeckých súdov za predpokladu, že zamestnanec nevykonával v rámci svojej pracovnej zmluvy úlohy spojené s výkonom suverenity tohto tretieho štátu.

14. Za týchto okolností Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg rozhodol prerušiť konanie a návrhom na začatie prejudiciálneho konania, ktorý bol kancelárii Súdneho dvora doručený 29. marca 2011, položil Súdnemu dvoru na základe článku 267 ZFEÚ tieto dve prejudiciálne otázky:

„1. Ide v prípade veľvyslanectva štátu, ktorý nepatrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia [č. 44/2001], nachádzajúceho sa v niektorom členskom štáte, o pobočku, zastúpenie alebo inú organizačnú zložku v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001?

2. V prípade, že Súdny dvor odpovie na prvú otázku kladne: môže dohoda o právomoci, ktorá bola uzavretá pred vznikom sporu, založiť právomoc súdu mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia, ak by na základe tejto dohody o právomoci zanikla právomoc založená podľa článkov 18 a 19 nariadenia č. 44/2001?“

III – Konanie na Súdnom dvore

15. V konaní na Súdnom dvore predložili písomné pripomienky žalovaná vo veci samej, španielska a švajčiarska vláda, ako aj Európska komisia.

IV – Právna analýza

A – *Úvodné poznámky o súdnej imunite zamestnávajúceho štátu*

16. Predtým, ako odpoviem na dve položené prejudiciálne otázky, sa na okamih zastavím pri problematike súdnej imunity, ktorej sa dovoláva Alžírska demokratická ľudová republika.

17. Pravidlo, podľa ktorého štát nemožno žalovať na súdoch inej suverénnej entity, je dobre známym pravidlom v medzinárodnom práve verejnom. Podľa ustálenej judikatúry však „právomoci [Únie] musia byť vykonávané v súlade s medzinárodným právom“ [3], a „pokiaľ [Únia] prijíma určitý akt, je povinná dodržiavať medzinárodné právo ako celok vrátane medzinárodného obyčajového práva“ [4]. Normy sekundárneho práva musia byť prípadne vykladané v súlade s medzinárodnými obyčajovými pravidlami. Domnievam sa preto, že vzniká otázka, či v rámci takého sporu, akým je spor vo veci samej, môže alebo nemôže mať problematika týkajúca sa požívania súdnej imunity štátom, ktorý je účastníkom konania v takom spore – problematika, ktorá bude preskúmaná vo svetle medzinárodnej praxe, ktorú hneď predstavím –, vplyv na riešenie vznesených problémov v rámci tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania týkajúceho sa výkladu nariadenia č. 44/2001.

18. Na jednej strane vnútroštátny súd veľmi jasne uviedol, že Alžírska demokratická ľudová republika sa od začiatku konania odvolávala na svoju súdnu imunitu, a rovnako jasne vychádzal zo zásady, že táto imunita sa v prejednávanom prípade nemôže uplatňovať. Opiera sa o vnútroštátnu judikatúru, podľa ktorej na účely posúdenia, či sa štát môže odvolávať v rámci sporu týkajúceho sa pracovnej zmluvy, ktorú uzatvoril, na svoju súdnu imunitu, je potrebné určiť, či úlohy vykonávané zamestnancom v rámci tejto zmluvy patria, alebo nepatria do výkonu verejnej moci. Keďže vnútroštátny súd zastával názor, že žalobca vo veci samej vykonával v rámci svojej pracovnej zmluvy iba vedľajšie úlohy, predovšetkým technickej povahy, domnieval sa, že sa nepodieľal na výkone alžírskej verejnej moci. V dôsledku toho sa podľa vnútroštátneho súdu alžírsky štát nemohol dovolávať svojej súdnej imunity.

19. Na druhej strane existuje určitá neistota, pokiaľ ide o status súdnej imunity štátov v medzinárodnom práve verejnom.

20. Súdna imunita je totiž málo čitateľný koncept, ktorý je ťažko predvídateľný a veľmi závislý od národných senzibilít. Posúdenie vykonané vnútroštátnym súdom je novým prétorským kameňom pridaným do konštrukcie doktríny imunity, keďže režim spojený so súdnou imunitou štátov je výsostne výsledkom súdnej praxe. Iba veľmi málo štátov v tejto oblasti vytvorilo písomné dokumenty.

21. Treba však zaznamenať takmer všeobecný vývoj v prospech uplatnenia súdnej imunity, ktorá spočíva na základnom rozlišovaní medzi úkonmi vykonanými *iure imperii* a úkonmi vykonanými *iure gestionis*, pričom úkony vykonané *iure gestionis* možno stotožniť s úkonmi jednotlivcov. Inak povedané, samotná skutočnosť, že štát je žalovaným účastníkom konania, už nestačí na to, aby mu bola hneď priznaná súdna imunita. [5] Moderný štát sa stal mnohotvárnym účastníkom právneho života a môže konať, zakladať právne vzťahy, pričom pri tejto príležitosti nemusí nevyhnutne vykonávať svoju suverenitu alebo svoju verejnú moc: myslím tým predovšetkým na štát obchodníka, ale, samozrejme, aj

3 — Rozsudok z 24. novembra 1992, Poulsen a Diva Navigation, C-286/90, Zb. s. I-6019.

4 — Rozsudok z 21. decembra 2011, Air Transport Association of America a i., C-366/10, Zb. s. I-13755, bod 101 a citovaná judikatúra.

5 — Doktrína absolútnej imunity.

na zamestnávajúci štát. Tieto rôzne fazety právnej činnosti štátu, keďže nie sú systematicky sprevádzané výkonom právomocí verejnej moci, majú tendenciu už viac neodôvodňovať automatické uznanie súdnej imunity. Bundesarbeitsgericht už napríklad rozhodol, že na činnosť montážnika výťahov zamestnaného na veľvyslanectve Spojených štátov amerických v Nemecku sa nevzťahuje štátna suverenita, a že preto nie je opodstatnené uznať súdnu imunitu zamestnávajúceho štátu.[6] Rovnako rozhodol, aj pokiaľ ide o úlohy domového technika zamestnaného na tom istom veľvyslanectve a zodpovedného za údržbu rôznych technických inštalácií zahŕňajúcich poplašný systém[7] alebo úlohy vrátnika[8].

22. Táto nová relativita sa vysvetľuje prehnanou silou súdnej imunity, ktorá marí akúkoľvek súdnu žalobu a predstavuje inštitucionalizované stelesnenie odopierania spravodlivosti.

23. Treba však tiež uznať, že žiadna teória relatívnej súdnej imunity štátov sa v skutočnosti nestanovila. Pokiaľ ide o zamestnávajúci štát, vnútroštátne riešenia sú veľmi rôzne a vnútroštátne súdy uprednostňujú niekedy povahu vykonávaných úloh, niekedy cieľ týchto úloh, niekedy povahu zmluvy. Niekedy musia byť tieto kritériá splnené kumulatívne na to, aby sa imunita neuplatnila. Okrem toho otázka imunity môže byť posúdená odlišným spôsobom v závislosti od toho, či ide o spor týkajúci sa prijímania do zamestnania, výpovede alebo samotného výkonu úloh.

24. Tieto vnútroštátne rozdiely sú výrazné do takej miery, že jednak je veľmi náročné vykonať akúkoľvek kodifikáciu na medzinárodnej úrovni[9] a jednak tiež možno pochybovať, či skutočne existuje, okrem nespochybniteľného trendu, pravidlo medzinárodného obyčajového práva v tejto oblasti.

25. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva neprináša oveľa presvedčivejšiu odpoveď. Uvedený súd najskôr rozhodol, že „priznanie suverénnej imunity štátu v občianskom konaní sleduje legitímny cieľ dodržania medzinárodného práva na účely podporovania zdvorilosti a dobrých vzťahov medzi štátmi vďaka rešpektovaniu suverenity iného štátu“[10], a že „preto nemožno vo všeobecnosti považovať opatrenia prijaté Vysokou zmluvnou stranou, ktoré zohľadňujú všeobecne uznané zásady medzinárodného práva v oblasti imunity štátov, za neprimerané obmedzenie práva na prístup k súdu, tak ako ho zakotvuje článok 6 ods. 1 [Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného v Ríme 4. novembra 1950]“[11].

26. Európsky súd pre ľudské práva však v rozsudku Cudak v. Litva[12] zohľadnil inklinovanie medzinárodného spoločenstva v prospech doktríny relatívnej imunity v oblasti výpovede pracovného pomeru. V tejto veci litovská štátna príslušníčka vykonávala úlohy sekretárky na veľvyslanectve Poľska vo Vilniuse a v nadväznosti na jej výpoveď z pracovného pomeru podala žalobu na náhradu škody na litovské súdy. Poľská republika sa odvolala na svoju súdnu imunitu, v dôsledku čoho litovské súdy deklarovali nedostatok právomoci. Európsky súd pre ľudské práva, ktorý opätovne uznal, že súdna imunita sleduje legitímny cieľ z hľadiska Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v tomto prípade rozhodol, že reakcia litovských súdov bola neprimeraná po zistení, že

6 — Rozsudok Bundesarbeitsgericht z 20. októbra 1997, 2 AZR 631/96, BAGE 87, 144-153.

7 — Rozsudok Bundesarbeitsgericht z 15. februára 2005, 9 AZR 116/04, BAGE 113, 327-342.

8 — Rozsudok Bundesarbeitsgericht z 30. októbra 2007, 3 AZB 17/07.

9 — Európsky dohovor o imunite štátov bol vypracovaný v Rade Európy a otvorený na podpis štátov v Bazileji (Švajčiarsko) 16. mája 1972. Článok 5 tohto dohovoru upravuje situácie, v ktorých sa štát môže dovolávať svojej súdnej imunity v rámci konania týkajúceho sa pracovnej zmluvy. Do dnešného dňa ho ratifikovalo iba osem štátov. Okrem toho Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov v decembri 2004 prijalo Dohovor o jurisdikčnej imunite štátov a ich majetku (ďalej len „Newyorský dohovor“), ktorý je otvorený na podpis štátov od 17. januára 2005. Jeho článok 11 sa týka pracovných zmlúv. Dohovor o jurisdikčnej imunite štátov a ich majetku v súčasnosti zahŕňa 28 signatárskych štátov, z toho 13 zmluvných štátov, ale nenadobudol platnosť.

10 — Rozsudok ESĽP z 21. novembra 2001, Fogarty v. Spojené kráľovstvo, *Zbierka rozsudkov a rozhodnutí* 2001-XI, § 34. Pozri tiež rozsudky ESĽP z 21. novembra 2001, Al-Adsani v. Spojené kráľovstvo, *Zbierka rozsudkov a rozhodnutí* 2001-XI, § 54; z 23. marca 2010, Cudak v. Litva, *Zbierka rozsudkov a rozhodnutí* 2010, § 60, a z 29. júna 2011, Sabeh El Leil v. Francúzsko, sťažnosť č. 34869/05, § 52.

11 — Rozsudky ESĽP Fogarty v. Spojené kráľovstvo, už citovaný, § 36; Cudak v. Litva, už citovaný, § 57, a Sabeh El Leil v. Francúzsko, už citovaný, § 49.

12 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 10.

sťažovateľka nevykonávala úlohy spojené s výkonom suverenity poľského štátu,[13] a dospel k záveru, že bol porušený článok 6 ods. 1 tohto dohovoru.[14] Európsky súd pre ľudské práva zopakoval svoju judikatúru Cudak v. Litva pri rozsudku Sabeh El Leil v. Francúzsko[15]. V obidvoch prípadoch preskúmal stav právneho poriadku a judikatúry štátov uvedených v sťažnostiach na účely určenia, či už uznali prípady relatívnej imunity, predtým, ako potvrdil, že – neratifikovaný – článok 11 Newyorského dohovoru, ktorý vo svojom odseku 1 stanovuje zásadu, podľa ktorej „štát sa nemôže domáhať súdnej imunity na súde iného štátu, ktorý je príslušný v prejednávanej veci, v konaní týkajúcom sa pracovnej zmluvy medzi štátom a fyzickou osobou, ktorá sa vzťahuje na prácu, ktorá sa vykonávala alebo sa má vykonávať úplne alebo sčasti na území tohto druhého štátu“[16], je záväzný, pokiaľ, stále podľa Európskeho súdu pre ľudské práva, odzrkadľuje medzinárodné obyčajové právo. Nezáväznú povahu samotného dohovoru Európsky súd pre ľudské práva vždy prekonal tým, že ustanovil, že žalované štáty v čase prípravy tohto článku 11 neformulovali osobitné námietky a Newyorskému dohovoru nebránili.[17] Tento súbor tvrdení však nastoľuje niekoľko otázok.[18] Vnútroštátne rozdiely, ktoré som uviedol vyššie, by mohli svedčiť v prospech podrobnejšieho stanoviska.

27. A tak, hoci povinnosť zohľadniť pravidlá medzinárodného obyčajového práva, pokiaľ sú relevantné na účely výkladu noriem sekundárneho práva Únie, zostáva záväzná, vzhľadom na všetky tieto skutočnosti je opodstatnené pridržať sa pôvodného stanoviska vnútroštátneho súdu, podľa ktorého sa Alžírska demokratická ľudová republika nemôže v rámci sporu vo veci samej dovolávať svojej súdnej imunity, a to tým skôr, že tento predpoklad smeruje k zachovaniu účinnej súdnej ochrany žalobcu vo veci samej. Na obidve prejudiciálne otázky, ktoré položil Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, preto odpoviem s ohľadom na skutočnosť, že sa týkajú sporu, v rámci ktorého sa žalovaný štát nemôže dovolávať svojej súdnej imunity.

28. Tieto úvodné poznámky ukončím tým, že odmietnem tvrdenie španielskej vlády, podľa ktorého nemožno zakrývať skutočnosť, že aj keby v rámci sporu vo veci samej bola právomoc nemeckých súdov v konečnom dôsledku potvrdená, prípadne na základe uplatnenia nariadenia č. 44/2001, Alžírska demokratická ľudová republika sa bude môcť následne dovolávať svojej imunity voči exekúcii, ktorej účelom je práve to, aby sa dotknutý štát vyhol akémukoľvek správnemu alebo súdnemu nátlaku, ktorý by mohol vyplývať z výkonu rozsudku. Poznamenávam však, že toto stanovisko, ktoré je hypotetické[19], nemôže ovplyvniť analýzu týkajúcu sa možnosti uplatniť nariadenie č. 44/2001, pretože ide nad rámec položenej otázky, ktorá sa týka súdnej právomoci.

29. Po tomto spresnení budem analyzovať obidve položené prejudiciálne otázky.

B – *O prvej otázke*

30. Pravidlá súdnej právomoci ustanovené nariadením č. 44/2001 sa majú uplatňovať iba vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území členského štátu. Ak to tak nie je, otázka súdnej právomoci v zásade zostáva upravená zákonmi členských štátov.[20]

13 — Rozsudok ESĽP Cudak v. Litva, už citovaný, § 70.

14 — Rozsudok ESĽP Cudak v. Litva, už citovaný, § 75.

15 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 10.

16 — Článok 11 ods. 2 Newyorského dohovoru (citovaného v poznámke pod čiarou 6 týchto návrhov) stanovuje pre zásadu ustanovenú v odseku 1 určitý počet výnimiek, a to najmä za predpokladu, ak bol zamestnanec zamestnaný s cieľom plniť osobitné úlohy v rámci výkonu suverénnej moci [článok 11 ods. 2 písm. a) tohto dohovoru] alebo je diplomatickým zástupcom, konzulárnym úradníkom alebo on sám požíva diplomatickú imunitu [článok 11 ods. 2 písm. b) body i), ii) a iv) tohto dohovoru].

17 — Pozri rozsudky ESĽP Cudak v. Litva, už citovaný, § 66, a Sabeh El Leil v. Francúzsko, už citovaný, § 57.

18 — Pokiaľ ide o tvrdenie, že ustanovenie neratifikovanej zmluvy je záväzné, odkazujem na súhlasné stanovisko sudcu Cabrala Barreta v tejto veci.

19 — Otázka imunity voči exekúcii totiž vznikne iba za predpokladu, že nemecké súdy uznajú žalobu žalobcu vo veci samej za prípustnú a alžírsky štát odmietne vykonať súdne rozhodnutie, ktoré bude v dôsledku toho prijaté.

20 — Pozri článok 4 nariadenia č. 44/2001.

31. V rámci nariadenia č. 44/2001 si však normotvorca želal venovať jedno osobitné oddelenie pravidlám právomoci vo veci pracovnej zmluvy. Článok 18 ods. 2 tohto nariadenia výslovne predpokladá situáciu zamestnávateľa, ktorý nemá bydlisko v členskom štáte, a stanovuje, že „ak zamestnanec uzavrie individuálnu pracovnú zmluvu so zamestnávateľom, ktorý nemá bydlisko v členskom štáte, ale má pobočku, zastúpenie alebo inú organizačnú zložku v niektorom členskom štáte, potom sa na účely sporov vyplývajúcich z činnosti tejto pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky pokladá za zamestnávateľa s bydliskom v tomto členskom štáte“. Spor vo veci samej nastoľuje otázku, či veľvyslanectvo, na ktorom A. Mahamdia pracoval, môže byť kvalifikované ako „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ na účely uplatnenia osobitných pravidiel právomoci stanovených v oddiele 5 nariadenia č. 44/2001.

32. Skutočnosť, že súdna imunita nemôže byť podľa slov vnútroštátneho súdu alžírskemu štátu priznaná, nám objasňuje posúdenie vykonané týmto súdom. Podľa neho totiž alžírsky štát v rámci pracovnej zmluvy uzatvorenej s A. Mahamdiom nevykonával právomoci verejnej moci a A. Mahamdia sa v rámci svojich úloh nepodieľal na výkone štátnej suverenity svojho zamestnávateľa. Táto premisa ma vedie k názoru, že napriek skutočnosti, že práca sa vykonávala na veľvyslanectve, ktoré nepochybne patrí alžírskemu štátu, tento štát samotný, pokiaľ nevykonáva suverénne úlohy, môže byť stotožnený s ktorýmkoľvek súkromným zamestnávateľom. Inak povedané, podľa môjho názoru samotná skutočnosť, že zamestnanec bol pridelený na veľvyslanectvo tretieho štátu, nestačí na to, aby sa neuplatnili články 18 a 19 nariadenia č. 44/2001. Zostáva teda vymedziť, či toto veľvyslanectvo zodpovedá definícii pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ v zmysle tohto nariadenia.

33. Hoci nariadenie sa viackrát na tieto tri pojmy odvoláva,[21] treba konštatovať, že neposkytuje ich výslovnú definíciu.

34. Zo štruktúry nariadenia č. 44/2001 jasne vyplýva, že pravidlá právomoci stanovené v článku 18 a nasl. tohto nariadenia sa uplatňujú ako *lex specialis* a predstavujú výnimky zo zásady, podľa ktorej sa pravidlá právomoci stanovené nariadením uplatňujú iba vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území členského štátu. Zjavne majú za následok rozšírenie pôsobnosti nariadenia č. 44/2001. Špeciálnosť týchto ustanovení svedčí v dôsledku toho v prospech ich reštriktívneho výkladu.[22]

35. Tento doslovný a systematický výklad však musí byť nevyhnutne v súlade s teleologickým výkladom článku 18 nariadenia č. 44/2001. Vo veciach individuálnych pracovných zmlúv je totiž sledovaným cieľom to, že „slabší účastník [by] mal byť chránený normami právomoci, ktoré lepšie chránia jej [jeho – *neoficiálny preklad*] záujmy než všeobecné normy právomoci“[23], a to zvýšením počtu prípadov, v ktorých môže zamestnanec žalovať svojho zamestnávateľa na súdoch, ktoré sú mu bližšie a známejšie. Súdny dvor opakovane pripomenul, že v danej oblasti sa má Dohovor z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „Bruselský dohovor“)[24] vykladať „s ohľadom na potrebu zabezpečenia vhodnej ochrany zmluvnej strany, ktorá je zo sociálneho hľadiska najslabšia, t. j. v tomto prípade zamestnanec“[25]. Pojmy „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“, ktoré sú použité v článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001, treba teda vykladať aj vo svetle tohto osobitného cieľa.

21 — Pozri článok 5 ods. 5, článok 9 ods. 2, článok 15 ods. 2 a, samozrejme, článok 18 nariadenia č. 44/2001.

22 — Súdny dvor už rozhodol, že „pravidlá osobitnej právomoci [stanovené nariadením č. 44/2001] treba vykladať doslovne, pričom nemožno pripustiť výklad idúci nad rámec prípadov výslovne uvedených v nariadení“ (rozsudok z 22. mája 2008, Glaxosmithkline a Laboratoires Glaxosmithkline, C-462/06, Zb. s. I-3965, bod 28 a citovaná judikatúra).

23 — Pozri odôvodnenie 13 nariadenia č. 44/2001.

24 — Ú. v. ES C 27, 1998, s. 1 (konsolidovaná verzia).

25 — Pozri rozsudky z 26. mája 1982, Ivenel, 133/81, Zb. s. 1891, bod 14; z 13. júla 1993, Mulox IBC, C-125/92, Zb. s. I-4075, bod 18; z 9. januára 1997, Rutten, C-383/95, Zb. s. I-57, bod 17, a z 10. apríla 2003, Pugliese, C-437/00, Zb. s. I-3573, bod 18.

36. Okrem toho, keď bol Súdny dvor požiadaný o výklad článku 5 ods. 5 Bruselského dohovoru, ktorý, hoci v odlišnom kontexte, tiež stanovuje pravidlo odchýlky v oblasti právomoci, odvolávajúc sa na „spory týkajúce sa činnosti pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky“ [*neoficiálny preklad*], rozhodol, že „právna potreba zabezpečiť právnu istotu a rovnosť práv a povinností strán, pokiaľ ide o možnosť odchýliť sa od pravidla všeobecnej právomoci…, vyžaduje autonómny výklad, a teda spoločný pre všetky zmluvné štáty, pojmov uvedených v článku 5 [ods.] 5 dohovoru“ [26]. *Mutatis mutandis*, takéto riešenie sa vyžaduje, pokiaľ ide o výklad, ktorý teda musí byť autonómny, pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001.

37. Tieto pojmy sú v textoch definované veľmi ojedinele. Pokiaľ viem, jedine Európsky dohovor o imunite štátov by mohol aspoň trochu objasniť ich zmysel, keďže vo svojom článku 7 uvádza, že „zmluvný štát sa nemôže dovolávať súdnej imunity na súde iného zmluvného štátu, ak má na území štátu sídla súdu kanceláriu, pobočku alebo inú organizačnú zložku, prostredníctvom ktorých vykonáva, rovnakým spôsobom ako súkromná osoba, priemyselnú, obchodnú alebo finančnú činnosť, a ak sa konanie týka tejto činnosti kancelárie, pobočky alebo organizačnej zložky“ [27].

38. Treba sa preto zamerať na judikatúru Súdneho dvora. Najskôr je potrebné uviesť, že Súdny dvor poskytol výklad pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ iba v kontexte Bruselského dohovoru a nikdy nie v súvislosti so sporom týkajúcim sa pracovnej zmluvy.

39. Súdny dvor po prvýkrát definoval tieto pojmy v rozsudku De Bloos [28]. Pri tejto príležitosti potvrdil, že „jednou z podstatných náležitostí, ktoré charakterizujú pojem zastúpenie a pobočka, je podriadenosť vedeniu a kontrole materskej spoločnosti“ [29] a že pojem organizačná zložka „spočíva v kontexte dohovoru na rovnakých podstatných náležitostiach ako zastúpenie alebo pobočka“ [30].

40. Súdny dvor ďalej poskytol viac spresnení. V rozsudku Somafer [31] rozhodol, že „vzhľadom na to, že uvedené pojmy umožňujú odchýliť sa od všeobecnej zásady právomoci…, ich výklad musí umožniť bez ťažkostí odhaliť osobitnú spojitosť, ktorá túto odchýlku odôvodňuje“ [32]. Ďalej pokračoval uvádzajúc, že „takáto osobitná spojitosť sa týka v prvom rade vecných znakov, ktoré umožňujú ľahko rozpoznať existenciu zastúpenia, pobočky alebo organizačnej zložky, a v druhom rade vzťahu, ktorý je medzi takto situovanou entitou a predmetom konania vedeného proti materskej spoločnosti“ [33]. Pokiaľ ide o prvý bod, Súdny dvor spresnil, že „pojem zastúpenie, pobočka alebo iná organizačná zložka znamená stredisko činností, ktoré navonok dlhodobo vystupuje ako expozitúra materskej spoločnosti, má riaditeľstvo a je vecne vybavené tak, že môže viesť obchodné rokovania s tretími osobami spôsobom, že tieto osoby, hoci vedia, že prípadný právny vzťah bude založený s materskou spoločnosťou, ktorej sídlo je v zahraničí, sa nemusia priamo obracať na materskú spoločnosť, a môžu uzatvárať obchodné zmluvy v stredisku činností, ktoré predstavuje jej expozitúru“ [34]. Pokiaľ ide o druhý bod, Súdny dvor rozhodol, že „okrem iného je nevyhnutné, aby sa predmet konania týkal činnosti zastúpenia, pobočky alebo inej organizačnej zložky“ [35] a „uvedený pojem činnosť zahŕňa, na jednej

26 — Rozsudok z 22. novembra 1978, Somafer, 33/78, Zb. s. 2183, bod 8.
27 — Bazilejský dohovor, už citovaný v poznámke pod čiarou 9.
28 — Rozsudok zo 6. októbra 1976, 14/76, Zb. s. 1497.
29 — Tamže, bod 20.
30 — Tamže, bod 21.
31 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 26.
32 — Rozsudok Somafer, už citovaný, bod 11.
33 — Tamže.
34 — Tamže, bod 12.
35 — Tamže, bod 13.

strane, spory týkajúce sa zmluvných alebo mimozmluvných práv a povinností súvisiacich so správou samotnej pobočky, zastúpenia alebo organizačnej zložky v pravom slova zmysle, ako napríklad spory týkajúce sa prenájmu nehnuteľností, v ktorých tieto entity sídlia, alebo miestneho prijímania do zamestnania zamestnancov, ktorí tam majú pracovať“ [36].

41. Napokon v rozsudkoch Blanckaert & Willems [37] a SAR Schotte [38] Súdny dvor spresnil, že zastúpenie, pobočka alebo organizačná zložka „sa musí tretím osobám javiť ako ľahko rozpoznateľná expozitúra materskej spoločnosti“ [39] a že „úzka spojitosť medzi sporom a súdom, ktorý má vo veci rozhodnúť, sa posudzuje… aj v závislosti od spôsobu, akým sa tieto dva podniky správajú v spoločenskom živote a prezentujú sa voči tretím osobám v ich obchodných vzťahoch“ [40].

42. Zostáva zistiť, či a akým spôsobom môže veľvyslanectvo tretieho štátu vyhovieť tejto súdnej definícii pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001.

43. Najprv je nesporné, že pojmy sa v zásade odvolávajú na entity, ktoré nemajú právnu subjektivitu. [41] Veľvyslanectvo ako orgán štátu, ktorý reprezentuje, skutočne právnu subjektivitu nemá. Predovšetkým poukazujem na skutočnosť, že v rámci sporu vo veci samej zamestnanec podal svoju žalobu proti alžírskemu štátu, a nie proti samotnému veľvyslanectvu.

44. Ďalej vzniká otázka, či sú tieto pojmy výlučne spojené s entitami, ktoré vykonávajú činnosť obchodnej povahy, pričom dostupná judikatúra Súdneho dvora jasne naznačuje zastávanie stanoviska v tomto zmysle. Netreba však zabúdať, že rozhodnutia Súdneho dvora uvedené vyššie sa týkali výkladu článku 5 ods. 5 Bruselského dohovoru, ktorého *telos* bol značne odlišný od cieľa článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001, pretože prvé ustanovenie nebolo napísané osobitne pre spory týkajúce sa pracovnej zmluvy. Tento základný rozdiel podľa môjho názoru svedčí v prospech aktualizovaného a prispôsobeného výkladu uvedených pojmov.

45. Funkcie veľvyslanectva ako diplomatickej misie sú stanovené článkom 3 Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch z 18. apríla 1961. Podľa tohto článku spočívajú v zastupovaní vysielajúceho štátu v prijímajúcom štáte, v ochrane záujmov vysielajúceho štátu, vo vedení rokovaní s vládou prijímajúceho štátu, v zisťovaní podmienok a vývoja v prijímajúcom štáte, ako aj v podpore priateľských vzťahov medzi vysielajúcim a prijímajúcim štátom a v rozvíjaní ich hospodárskych, kultúrnych a vedeckých stykov. Funkcie veľvyslanectva v presnom zmysle slova nemôžu byť kvalifikované ako „obchodné“, ale takisto nemožno úplne nezohľadniť ich prípadný vplyv v tejto oblasti.

46. V každom prípade od pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ netreba vyžadovať, aby mali nevyhnutne spojitosť s obchodnou činnosťou, ale skôr to, aby sa týkali entít, ktoré konajú ako súkromné subjekty. Osobitný cieľ sledovaný článkom 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 tomu nasvedčuje, a to tým skôr, že znenie tohto článku výslovne uvedené obmedzenie neobsahuje. Použijúc príklad citovaný Komisiou v jej písomných pripomienkach, ak by sa zúžil výklad týchto pojmov iba na obchodnú alebo finančnú činnosť, zamestnanci mimovládnej organizácie, ktorej sídlo sa nachádza v treťom štáte, ale ktorí boli pridelení na oddelenie tejto organizácie nachádzajúce sa v členskom štáte, by nemohli požívať zvýšenú ochranu, ktorú im v zásade ponúka nariadenie č. 44/2001, ani sa domáhať článku 18 ods. 2 tohto nariadenia, a teda by nemohli využiť uplatnenie právnej úpravy Únie v oblasti právomoci, keďže ich zamestnávateľ nemá bydlisko na území členského štátu.

36 — Tamže.

37 — Rozsudok z 18. marca 1981, 139/80, Zb. s. 819.

38 — Rozsudok z 9. decembra 1987, 218/86, Zb. s. 4905.

39 — Rozsudok Blanckaert & Willems, už citovaný, bod 12.

40 — Rozsudok SAR Schotte, už citovaný, bod 16.

41 — Pozri stanovisko 1/03 zo 7. februára 2006, Zb. s. I-1145, bod 150.

47. Keďže táto prvá prekážka uplatnenia pojmov „pobočka“, „zastúpenie“ alebo „iná organizačná zložka“ v zmysle článku 18 ods. 2 nariadenia č. 44/200 je odstránená, zostáva overiť, či veľvyslanectvo vykazuje dostatočné vecné znaky na rozpoznanie jeho existencie (prvé kritérium vyvodené už citovaným rozsudkom Somafer), a posúdiť spojitosť, ktorá môže byť medzi veľvyslanectvom a predmetom konania, ktoré sa vedie proti alžírskemu štátu (druhé kritérium vyvodené už citovaným rozsudkom Somafer).

48. Pokiaľ ide o prvé kritérium, veľvyslanectvo možno stotožniť so strediskom činností, ktoré navonok dlhodobo vystupuje ako expozitúra materskej spoločnosti. Veľvyslanectvo prispieva k identifikácii a reprezentácii vysielajúceho štátu v štáte, na ktorého území sa nachádza. Očividne predstavuje jeho expozitúru. Zjavne je vecne vybavené. Okrem toho je riadené veľvyslancom, ktorého úloha nemôže byť zúžená na úlohu bežného sprostredkovateľa bez právomoci konať alebo rozhodovať. Hoci veľvyslanectvo vykonáva svoje činnosti v úzkej spolupráci s ústrednou vládou, nič to nemení na skutočnosti, že disponuje oveľa širšou mierou voľnej úvahy v určitom počte oblastí, napríklad pokiaľ ide o riadenie jeho technických alebo servisných zamestnancov, a to najmä na zmluvnom základe.

49. Pokiaľ ide o druhé kritérium, je zrejmé, že predmet konania vo veci samej, ktorý sa týka alžírskeho štátu, predstavuje dostatočný vzťah s veľvyslanectvom. Veľvyslanectvo Alžírskej demokratickej ľudovej republiky v Berlíne je miesto, kde bol A. Mahamdia [42] prijatý do zamestnania, a miesto, kde vykonával svoje úlohy a podliehal hodnoteniu, prípadne disciplinárnej právomoci svojho zamestnávateľa. Súdny dvor už rozhodol, že spory týkajúce sa činnosti pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky zahŕňajú spory týkajúce sa miestneho prijímania zamestnancov, ktorí tam majú pracovať, do zamestnania. [43]

50. Napokon, na rozdiel od toho, čo sa mohlo tvrdiť inde, si nemyslím, že spor vo veci samej by stratil svoju medzinárodnú povahu z dôvodu, že v danom kontexte platí domnienka, že bydlisko alžírskeho štátu, keďže jeho veľvyslanectvo sa nachádza v Nemecku, sa nachádza na území rovnakého členského štátu ako A. Mahamdia. [44] Na jednej strane nariadenie č. 44/2001 sa stáva uplatniteľným práve stanovením fiktívneho bydliska žalovaného na území členského štátu. Táto právna fikcia však nemôže mať za následok úplné opomenutie pôvodne medzinárodnej povahy sporu. Na druhej strane a v dôsledku toho názor, že konanie musí byť po uplatnení právnej fikcie aj naďalej vedené medzi dvoma účastníkmi konania s bydliskom v dvoch odlišných členských štátoch, by znamenal vyžadovanie dodatočnej podmienky na účely uplatnenia osobitných pravidiel právomoci a podľa môjho názoru značné zúženie ich rozsahu, [45] dokonca sa ukazuje byť v rozpore s cieľom ochrany, ktorý sledoval normotvorca Únie v čase prípravy článku 18 a nasl. nariadenia č. 44/2001. Okrem toho sa nezdá, že by Súdny dvor už v tomto zmysle rozhodoval. [46]

42 — Pripomínam, že tento zamestnanec nepatrí medzi zamestnancov veľvyslanectva pochádzajúcich z Alžírska, že ma dvojitú, alžírsko-nemeckú štátnu príslušnosť a že bol do zamestnania prijatý v Berlíne, kde má bydlisko.

43 — Rozsudok Somafer, už citovaný, bod 13.

44 — V tejto súvislosti pozri článok 13 Bruselského dohovoru, ktorý stanovuje podmienky, za ktorých sa možno domnievať, že obchodník má v rámci zmluvy uzatvorenej so spotrebiteľom bydlisko v členskom štáte, hoci svoje bydlisko má v treťom štáte, bod 58 a nasl. návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Darmon vo veci, ktorá viedla k vydaniu rozsudku z 19. januára 1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, Zb. s. I-139), ako aj bod 24 a nasl. návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Darmon vo veci, ktorá viedla k vydaniu rozsudku z 15. septembra 1994, Brenner a Noller (C-318/93, Zb. s. I-4275).

45 — Týkalo by sa to totiž špecifickej situácie pracovnej zmluvy uzatvorenej medzi zamestnancom, ktorý má bydlisko v členskom štáte, a zamestnávateľom, ktorý má bydlisko v treťom štáte, za podmienky, že zamestnanec má väzbu s pobočkou, so zastúpením alebo s inou organizačnou zložkou svojho zamestnávateľa, pričom táto pobočka, zastúpenie alebo iná organizačná zložka sídli v inom členskom štáte, ako je štát bydliska zamestnanca.

46 — Hoci generálny advokát Darmon zaujal stanovisko v tejto otázke, Súdny dvor vo svojom výroku neuviedol, že na účely uplatnenia právnej fikcie stanovenej v článku 13 Bruselského dohovoru žalovaný musí mať bydlisko v inom členskom štáte, ako je štát žalobcu (pozri bod 18 a výrok už citovaného rozsudku Brenner a Noller).

51. V dôsledku všetkých vyššie uvedených dôvodov navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prvú prejudiciálnu otázku tak, že článok 18 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 sa má vykladať v tom zmysle, že veľvyslanectvo tretieho štátu v členskom štáte sa musí stotožniť s „pobočkou“, so „zastúpením“ alebo s „inou organizačnou zložkou“ v rámci konania týkajúceho sa pracovnej zmluvy uzatvorenej týmto veľvyslanectvom v postavení zástupcu vysielajúceho štátu, ak bol zamestnanec prijatý do zamestnania a vykonával svoje úlohy na území členského štátu, pričom tieto úlohy nesúvisia s výkonom verejnej moci vysielajúceho štátu.

C – *O druhej otázke*

52. Svojou druhou otázkou sa chce vnútroštátny súd v podstate dozvedieť, či je v rozpore s článkom 21 nariadenia č. 44/2001 dohoda, ktorá bola súčasťou pracovnej zmluvy v čase jej uzatvorenia, zakladajúca právomoc súdov tretieho štátu rozhodnúť o akomkoľvek spore týkajúcom sa tejto zmluvy, hoci zamestnanec aj zamestnávateľ majú bydlisko, alebo platí domnienka, že majú bydlisko, v tom istom členskom štáte, a miesto výkonu práce sa tiež nachádza v tomto členskom štáte. Táto otázka jasne vzniká iba v prípade, ak by Súdny dvor rozhodol, že na konanie vo veci samej sa vzťahuje pôsobnosť nariadenia č. 44/2001, a ako som navrhol, veľvyslanectvo možno stotožniť s „pobočkou“, so „zastúpením“ alebo s „inou organizačnou zložkou“ v zmysle článku 18 ods. 2 tohto nariadenia.

53. Na úvod treba pripomenúť judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej „určením súdov [členského] štátu ako súdov majúcich právomoc z dôvodu bydliska žalovaného na území tohto štátu, dokonca aj v spore, ktorý sa aspoň čiastočne týka tretieho štátu z dôvodu predmetu konania alebo z dôvodu bydliska žalobcu, sa tomuto tretiemu štátu neukladá povinnosť“ [47]. V rámci konania vo veci samej prípadné určenie nemeckých súdov ako súdov majúcich právomoc rozhodovať v danom spore nemá za následok samo osebe uloženie povinnosti nečlenskému štátu. Pripomínam totiž, že v rámci tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa nestretávame so štátom v postavení právnickej osoby verejného práva vybavenej suverenitou, ale so zamestnávajúcim štátom konajúcim v rámci výkonu úloh, ktoré nie sú suverénne. Určenie súdov majúcich právomoc rozhodovať v spore vo veci samej na základe pravidiel nariadenia č. 44/2001 môže prípadne zaviazať štát v postavení zamestnávateľa, ale nie štát v postavení entity vykonávajúcej svoju suverénnu funkciu.

54. Vrátiac sa teraz k druhej otázke, podmienky, za ktorých je možné platne sa odchýliť od pravidiel stanovených článkami 18 a 19 nariadenia č. 44/2001, sú uvedené v článku 21 tohto nariadenia. Tento článok, takisto patriaci do osobitného oddielu, ktorý sa normotvorca rozhodol venovať individuálnym pracovným zmluvám, uvádza, že iba dovolené odchýlky musia mať zmluvnú formu. Okrem toho táto dohoda musí byť uzatvorená po vzniku sporu (článok 21 bod 1 nariadenia č. 44/2001) alebo musí zamestnancovi umožniť začať konanie na iných súdoch než na tých, ktoré sú uvedené na základe uplatnenia článkov 18 a 19 (článok 21 bod 2 nariadenia č. 44/2001).

55. Je nesporné, že dohoda, ktorá zakladá právomoc alžírskych súdov, bola súčasťou zmluvy medzi žalobcom a jeho zamestnávateľom *ab initio*. Nespĺňa teda podmienku stanovenú článkom 21 bodom 1 nariadenia č. 44/2001.

56. Znenie tohto článku, najmä použitie spojky „alebo“, nás núti uznať, že dohoda o právomoci, hoci bola uzatvorená pred vznikom sporu, môže byť v súlade s týmto článkom, ak umožňuje zamestnancovi začať konanie na iných súdoch než na tých, ktoré by mali právomoc na základe článkov 18 a 19 nariadenia č. 44/2001.

47 — Rozsudok z 1. marca 2005, Owusu, C-281/02, Zb. s. I-1383, bod 31.

57. Za predpokladu, že dve zmluvné strany, ktoré majú bydlisko, alebo platí domnienka, že majú bydlisko, v tom istom členskom štáte, sa môžu dohodnúť na právomoci súdov tretieho štátu rozhodovať spory týkajúce sa pracovnej zmluvy, ktorú uzatvorili,[48] hoci miesto výkonu práce sa tiež nachádza v tomto členskom štáte, nemožno zabúdať na osobitosť tohto typu zmlúv ani na úroveň osobitnej ochrany, ktorá musí byť zabezpečená zamestnancovi. Aj posúdenie súladu takejto dohody sa musí vykonať vo svetle osobitného cieľa sledovaného článkom 18 a nasl. nariadenia č. 44/2001. Zdá sa mi preto zrejmé, že táto dohoda musí umožniť zamestnancovi výber: a síce výber súdu, na ktorom môže začať konanie vo svojej veci.

58. Ako uviedli, podľa môjho názoru správne, švajčiarska vláda a Komisia, článok 21 bod 2 nariadenia č. 44/2001 sa musí vykladať v tom zmysle, že dohoda o právomoci uzatvorená pred vznikom sporu je v súlade s týmto článkom, ak umožňuje zamestnancovi obrátiť sa okrem súdov, ktoré obvykle majú právomoc na základe špeciálnych pravidiel článkov 18 a 19 nariadenia č. 44/2001, aj na iné súdy. Dohoda v konaní vo veci samej však umožňuje začať konanie iba na alžírskych súdoch, a teda nedáva A. Mahamdiovi, ktorý je najslabšou stranou, ktorej musí byť zaručená osobitná ochrana, na výber príslušný súd, na ktorom by mohol začať konanie vo svojej veci.

59. Takýto výklad je v súlade s analýzou ustanovení Bruselského dohovoru, vykonanou v rámci správy Jenard[49], ktoré majú rovnaký obsah, ako je obsah článku 21 bodu 2 nariadenia č. 44/2001, hoci sa netýkajú priamo zamestnancov. Táto správa uvádza v súvislosti s článkom 12 bodom 2[50] tohto dohovoru, že cieľom právnej úpravy dohôd o právomoci bolo „zakázať účastníkom obmedziť výber poskytnutý“ [*neoficiálny preklad*][51] uvedeným dohovorom. Dodáva, že na to, aby boli takéto dohody uzatvorené pred vznikom sporu dovolené, musia byť „v prospech“[52] strany, ktorá sa považuje za najslabšiu. Okrem iného Súdny dvor sa vždy domnieval, najmä pokiaľ ide o zamestnancov, že „právna úprava súdnych právomocí sa… inšpiruje snahou o poskytnutie primeranej ochrany zmluvnej strany, ktorá je zo spoločenského hľadiska najslabšia“[53].

60. Za týchto podmienok navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na druhú prejudiciálnu otázku položenú vnútroštátnym súdom tak, že na účely zabezpečenia súladu dohody o právomoci uzatvorenej v rámci pracovnej zmluvy pred vznikom sporu s článkom 21 bodom 2 nariadenia č. 44/2001 sa vnútroštátny súd musí uistiť, že táto dohoda poskytuje zamestnancovi možnosť obrátiť sa okrem súdov, ktoré obvykle majú právomoc na základe osobitných pravidiel článkov 18 a 19 nariadenia č. 44/2001, aj na iné súdy a umožňuje mu tak výber.

V – Návrh

61. Vzhľadom na všetky uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg, takto:

1. Článok 18 ods. 2 nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach sa má vykladať v tom zmysle, že veľvyslanectvo tretieho štátu v členskom štáte sa musí stotožniť s „pobočkou“, so „zastúpením“ alebo s „inou organizačnou zložkou“ v rámci konania týkajúceho sa pracovnej zmluvy

48 — Na rozdiel od dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, otvorenému na podpis v Ríme 19. júna 1980 (Ú. v. ES L 266, s. 1), a nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) (Ú. v. EÚ L 177, s. 6), nariadenie č. 44/2001 neobsahuje ustanovenie venované jeho univerzálnej povahe, pričom výslovne pripúšťa, že uplatnenie pravidiel, ktoré obsahuje, môže viesť k určeniu právomoci súdov tretích štátov.

49 — Správa P. Jenarda o Dohovore z 27. septembra 1968 o súdnej právomoci a o výkone a rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES C 59, 1979, s. 1).

50 — Podľa ktorého „od ustanovení tohto oddielu sa možno odchýliť len dohodami…, ktoré umožnia poistníkovi, poistenému alebo oprávnenému z poistenia začať konanie na iných súdoch než na tých, ktoré sú uvedené v tomto oddiele“ [*neoficiálny preklad*].

51 — Správa Jenard, už citovaná vyššie, s. 33.

52 — Správa Jenard, už citovaná vyššie, s. 33.

53 — Rozsudky Ivenel, už citovaný, bod 16; Rutten, už citovaný, bod 22; Mulox IBC, už citovaný, bod 18, a Pugliese, už citovaný, bod 18.

uzatvorenej týmto veľvyslanectvom v postavení zástupcu vysielajúceho štátu, ak bol zamestnanec prijatý do zamestnania a vykonával svoje úlohy na území členského štátu, pričom tieto úlohy nesúvisia s výkonom verejnej moci vysielajúceho štátu.

2. Na účely zabezpečenia súladu dohody o právomoci uzatvorenej v rámci pracovnej zmluvy pred vznikom sporu s článkom 21 bodom 2 nariadenia č. 44/2001 sa vnútroštátny súd musí uistiť, že táto dohoda poskytuje zamestnancovi možnosť obrátiť sa okrem súdov, ktoré obvykle majú právomoc na základe osobitných pravidiel článkov 18 a 19 nariadenia č. 44/2001, aj na iné súdy a umožňuje mu tak výber.